Nr 244.

Af herr **Strömberg**, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål med afseende å fattigvårdslagstiftningskommitténs uppdrag.*

Hvad inom Riksdagen i hufvudsak förekommit uti sammanhang med fattigvårdslagstiftningskommitténs uppdrag.

Åt den ännu arbetande Fattigvårdslagstiftningskommittén uppdrogs den 21 juni 1907 att utarbeta förslag till den förändrade lagstiftning dels angående fattigvården och dels angående lösdrifvares behandling, som kunde finnas erforderlig, äfvensom till de ändrade bestämmelser i andra delar af lagstiftningen, som häraf påkallades. Den 12 juni 1908 erhöll samma kommitté i uppdrag att verkställa af Riksdagen begärd revision af lagen om fosterbarns vård. Bland ytterligare åt denna kommitté lämnade uppdrag märkes att genom kungl. brefvet af den 20 nov. 1908 åt kommittén uppdragits att taga i närmare öfvervägande, huruvida och i hvilken omfattning lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn af den 13 juni 1902 tarfvar omarbetning, samt att inkomma med förslag därtill.

Tillsättandet af denna kommitté och tilldelandet åt densamma af de olika, här anförda uppdragen torde få betraktas uti sammanhang med de önskemål, som under de sista tvenne årtiondena inom Riksdagen framställts och i vissa fall äfven föranledt Riksdagens skrifvelser beträffande reformer af vår fattigvårdslagstiftning och särskildt den härmed sammanhängande barnavårdslagstiftningen.

Jag erinrar om, att hr Chr. Bülow 1893 i Andra kammaren väckte motion (nr 95) om »tillsättandet af en eller två *fattigvårdsinspektörer* här i landet för öfvervakandet af fattigvårdsväsendet», samt att hr A. Hahn samma år i Andra kammaren väckte motion (nr 106) om att förste provinsialläkaren må åläggas att »ägna tillsyn åt fattighus, fattiggårdar och arbetshus.» Följande år (1894) hemställde Andra kammarens 3:e till-

fälliga utskott, med anledning af motion af hr A. Hahn, uti sitt utlåtande nr 7, att kammaren måtte besluta en Riksdagens skrifvelse om uppdrag åt Konungens befallningshafvande att »inkomma med yttranden, huruvida några svårare missförhållanden äro rådande vid fattigvårdsanstalterna i de respektive länen med hänsyn till *beskaffenheten* af hvad som i de särskilda kommunerna bestås understödstagarne *af föda, kläder, bostad och sjukvård.*» År 1899 föranleder lagutskottets utlåtande nr 65 en Riksdagens skrifvelse (nr 126) om »sådan ändring eller förklaring af § 1 uti gällande förordning angående fattigvården, att rätten till fattigvård enligt nämnda paragraf utsträckes till de fall, då man eller kvinna väl har förmåga att förvärfva hvad till hans eller hennes lifs uppehållande oundgängligen kräfves, men uppenbarligen saknar krafter att förvärfva hvad som oundgängligen erfordras för deras uppehälle, för hvilka han eller hon är försörjningspliktig, dels ock till skärpta och mer effektiva bestämmelser mot familjeförsörjare, som af lättja eller liknöjdhet försumma sin försörjningsplikt.» Vidare kan framhållas, att 1901 lagutskottets utlåtande nr 28 föranledde en Riksdagens skrifvelse (nr 38) om ändring i fattigvårdsförordningen för ernående af »skärpta och mera effektiva bestämmelser mot sådana fäder till oäkta barn, som af lättja eller liknöjdhet försumma sin *försörjningsplikt.*»

Hvad beträffar Riksdagens skrifvelse (nr 131) år 1905 med anledning af lagutskottets utlåtande nr 62, föranleddes detta senare af trenne motioner i Andra kammaren. Herr J. E. A. Ohlsson i Halmstad, som inledningsvis anmärker, att »vid senaste riksdagen väcktes inom Andra kammaren fyra motioner i hithörande ärende», föreslår i sin motion (nr 70) en Riksdagens skrifvelse med anhållan, att »det täcktes Kungl. Maj:t i samband med pågående revision af nu gällande fattigvårdsförordning låta utarbeta förslag till obligatorisk, fristående och ständig *inspektion* af den kommunala fattigvården.» Herr D. Holmgren framhåller (motion nr 70) behofvet af en genomgripande reform och önskar förslag till ny fattigvårdslag. Han betviflar att man med nöjaktigt resultat längre kan »lappa på den gamla kluten». Äfven den tredje motionären, hr A. Ekman, finner (motion nr 131) en ny fattigvårdsförordning vara af nöden, icke minst med hänsyn därtill, att »uppfattningen om *hvad som menas med 'nödtorftig fattigvård'* är . . . . . inom olika orter väsentligen olika.» Denne motionär yttrar vidare: »hvad . . . . fattigvården på landsbygden vidkommer, så tror jag icke, att det kan förnekas, att där i synnerligen många fall vid bestämmandet af fattigunderstödets storlek tages så godt som uteslutande hänsyn till, hvad man kan förmå den understödssökande att, åtminstone för tillfället åtnöjas med, och att ringa om ens något afseende fästes vid

hvad som erfordras för att understödet, om ock nödtorftigt, dock under förhandenvarande förhållanden må kunna anses *tillräckligt.*» Motionären föreställer sig, »att ett stort steg till afhjälpande af det nu framhållna missförhållandet vore taget, om de understödsbehöfvande på grund af de olika behofven kunde af fattigvårdsstyrelserna hänföras till vissa klasser, inom hvilka underhållets *minimum* vore genom förordning fastställdt . . .» Lagutskottet vidhöll emellertid principen att »lappa på den gamla kluten», och Riksdagens skrifvelse 1905 begär endast smärre ändringar i gällande fattigvårdsförordning, nämligen dels beträffande hemortsrätt och statsbidrag och dels beträffande uppsikten öfver vården och beträffande utauktionering af fattigvårdens pensionärer åt de minstbjudande aspiranterna på denna art af pensionsföretag.

Enligt denna skrifvelse till Konungen har Riksdagen sålunda uti de afgörande frågorna om fattigvårdsinspektion och om vårdens beskaffenhet begärt endast, »att öfvervakandet däraf, att fattigvården utöfvas i enlighet med gällande bestämmelser, varder skärpt och förbättradt, dock *utan anlitande af för detta ändamål särskildt tillsatta tjänstemän;* samt att, då fattigvårdsstyrelse vill till enskild person uttinga hjälpbehöfvande, *auktion* ej må anställas för erhållande af anbud.» Skrifvelsen erkänner visserligen, att »för betryggande af ett riktigt handhafvande af fattigvården böra fattigvårdsmyndigheterna vara underkastade *nödig kontroll*» samt att »de bestämmelser, som gälla härom, . . . icke *visat sig tillräckligt verksamma.*» I lagutskottet hade herrar Lindhagen och Trana, således tvenne synnerligt erfarna jurister, reserverat sig med »den erinran, att det syntes dem *tvifvelaktigt,* huruvida någon *effektiv kontroll* öfver fattigvårdens handhafvande kunde vinnas annorledes än genom anordnandet af en *särskild inspektion.*»

Riksdagens skrifvelse af 1905 innehöll således, hvad *inspektionsfrågan beträffar,* endast anbefallandet af en oklar halfmesyr, samt innehöll alls ingenting om *minimigränser* för fattigvårdens kvalitet och kvantitet samt likaledes alls ingenting om den utomordentligt omfattande och praktiskt betydelsefulla *barnavård,* som fattigvårdsmyndigheterna faktiskt utöfva eller indirekt bestämma och under närvarande legala förhållanden ovillkorligen måste utöfva och bestämma; detta, ehuru särskildt frågorna om inspektion och minimistandards upprepade gånger varit före i Riksdagen.

Genom lagen af fosterbarns vård af den 6 juni 1902, till hvilken hälso- och fattigvårdsnämderna i Stockholm gifvit uppslaget 1892 genom en skrifvelse till Konungen, uppställdes *ingen minimistandard för fattigvårdsmyndigheternas barnavård* och inrättades *ingen direkt kontroll* öfver, huru fattigvårdsmyndigheterna inrätta och själfva kontrollera sin barnavård.

Enligt lagen (§ 7, mom. 3) har hälsovårds-, kommunal- eller fosterbarnsnämnd att, då barn, »som uttingats af fattigvårdsstyrelse», befinnes ha hemfallit åt vanvård och olämpliga fostrare, »ofördröjligen underrätta» fattigvårdsstyrelsen om, att fostraren erhållit »föreläggande» att ofördröjligen lämna barnet ifrån sig. Men samhället saknar direkta medel att tillhålla *fattigvårdsstyrelsen* att för framtiden verkligen sörja bättre för ett sådant barn. En annan sak är, att lagen, med bland annat sin bestämmelse om blott anmälningsplikt för fosterföräldrar, visat sig vara ineffektiv, och att Riksdagen redan 1908 genom skrifvelse till Konungen (nr 23) begärt revision af lagen, under uttalande af önskemål dels beträffande koncessionstvång och vidgadt tillämpningsområde samt dels beträffande mer lämpliga myndigheter för fosterbarnsvården. Härigenom har ju frågan om samhällets barnavård förts ett steg framåt, och det är självklart, att ett allvarligt menadt lösningsförsök icke kan undgå att göra väsentliga ingripanden uti fattigvårdens barnavårdsförhållanden, sådana dessa nu rättsligt och faktiskt äro beskaffade.

Behofvet af ett nytt Riksdagens uttalande angående fattigvårdslagstiftningskommitténs uppdrag.

Denna öfversikt öfver hvad inom Riksdagen under de sista tvenne årtiondena i hufvudsak förekommit beträffande fattigvårdsinspektion och fattigvårdsminimum samt offentlig barnavård, barnavårdsminimum och barnavårdsinspektion samt i öfrigt uti dessa frågor åtgjorts synes mig afslöja ett förhållande, som torde vara i hög grad förtjänt af den närvarande Riksdagens uppmärksamhet. Det framgår nämligen, att Riksdagen hittills icke genom något enda sitt uttalande eller beslut gifvit sitt erkännande åt de nämnda frågornas utomordentliga nationella *betydelse* samt lika grundligt underlåtit att gifva sitt erkännande åt de *reformprinciper,* hvilka numera äfven i vårt på detta område mycket tillbakablifna land omisskänneligen börja vinna terräng inom det allmänna medvetandet. Det kan icke vara Riksdagen obekant, att sedan 1905 utförts epokgörande och i många afseenden fundamentalt vägledande undersökningar på den svenska fattigvårdens och barnavårdens områden af Centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommitté, samt att stora, nationellt representativa fattigvårds- och barnavårdskongresser ådagalagt, huruledes de närmast intresserade kretsarna i hela vårt land under de senaste fem eller sex åren gripits af ett nytt, djupare intresse för de hithörande samhällsproblemerna samt börjat skänka sitt erkännande åt reformprinciper, som tillförene betraktats såsom innebärande intrång uti privatlifvet och uti den kommunala självständigheten. Det är i belysning af denna snabba utveckling af nationens insikter uti och uppfattning af vårt folks fattigvårds- och barnavårdsproblemer, som jag vågar framhålla det menliga för dessa problemers legislativa behand-

ling, hvilket ligger däruti, att Riksdagens hitintills sista ord i dessa frågor ådagalägga dels bristande intresse för desamma och dels bristande insikt uti deras verkliga sociala betydelse och uti principerna för deras rätta behandling.

Ett nytt uttalande från Riksdagens sida uti dessa frågor synes mig därför vara i hög grad af behofvet påkalladt. Detta naturligtvis icke minst därför, att Riksdagens lagstiftningsmakt innebär Riksdagens förpliktelse att värka *ledande* uti grundläggningen och hela utvecklingen af det myckna *utredande* arbete, hvarigenom ny lagstiftning måste förberedas. Hur omfattande uppdrag en kommitté, som har sådan utredning om hand, än må hafva erhållit, och hur initiativrika och reformintresserade en sådan kommittés medlemmar än må vara — och jag har i dessa afseenden all anledning till en hög uppskattning af fattigvårdslagstiftningskommittén — så torde det dock vara obestridligt, att kommittén ej kan undgå att vid sitt arbetes inriktning på de särskilda frågorna räkna med de *möjligheter* till verkliga *lagförändringar* och *administrativa nybildningar*, som Riksdagens *uttalade meningar* gifva för handen. Då det gäller så ofantligt komplicerade och djupgående uppgifter, som fattigvårdslagstiftningskommittén fått sig förelagda, måste det för kommitténs slutliga förslag vara af en mycket afsevärd betydelse, huruvida Riksdagen har förklarat mera vidtgående förändringar vara önskvärda eller ej. På Riksdagens vilja beror det ju slutligen, huruvida kommitténs förslag skola förverkligas eller ej; och kommittén bör väl tänka icke blott på det enligt dess mening ideellt önskliga, utan också på hvad som den har anledning betrakta såsom liggande inom de riksdagspolitiska möjligheternas ram.

Om, för att gripa ut ett enda exempel, det *icke* längre är Riksdagens uppfattning, att, såsom det heter i skrifvelsen 1905, uppsikten öfver fattigvården bör utöfvas »*utan* anlitande af för detta ändamål särskildt tillsatte tjänstemän», så är det i sanning olyckligt, att ett uttalande af denna, jag vågar påstå det, otidsenliga och föga följdriktiga beskaffenhet skall få kvarstå som Riksdagens direktiv, ända till dess kommittén afslutat sitt maktpliggande och med all sannolikhet för lång tid framåt väsentligt riktningsgifvande arbete. Jag behöfver icke erinra om svårigheten af att inarbeta mer djupgående *förändringar* uti ett lagstiftningsförslag, som i allt väsentligt tillskurits i enlighet med förutsättningen, att dessa förändringar *icke* skulle vinna Riksdagens bifall. Ju mer organiskt ett lagförslag är, d. v. s. ju bättre det är gjordt, desto menligare blir sådant efteråt företaget lappverk.

Hufvudpunkterna uti ett nytt Riksdagens uttalande.

I anslutning till hvad jag redan i det föregående kunnat nämna, får jag nu angifva, hvilka de fattigvårdslagstiftningskommitténs uppdrag berörande hufvudpunkter äro, uti hvilka ett nytt uttalande från Riksdagens sida synes mig erforderligt.

1) Behofvet af en fristående fattigvårdsinspektion.

Behofvet af en af staten upprättad, fristående *fattigvårdsinspektion,* som icke blott beklädes med myndighet att beifra rådande missbruk, utan äfven erhåller en vidsträckt *rådgifvande* uppgift, är på ett synnerligen sakrikt och insiktsfullt sätt utredt i nr 10 af Centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommittés skriftserie (bärande separattiteln »Fattigvårdsinspektion»), och det synes mig näppeligen påkalladt att i större utsträckning belasta denna motion med ur denna eller andra källor hämtade bevis för tillvaron af missförhållanden inom den svenska fattigvården, hvilka uppenbarligen nödvändiggöra en sådan inspektionsmyndighet.

Jag förbigår de ofta drastiska och gripande detaljskildringarna från fattiggårdar i olika landsändar och inskränker mig till att anföra några af de sammanfattande uttalandena i nämnda skrift. »Det måste visserligen», heter det på ett ställe (s. 7), »med glädje konstateras, att i vårt land finnas mönsteranstalter för de fattiga. Men må man samtidigt erinra sig, att vi äga ej mindre än 4,947 fattigvårdsanstalter af olika slag, rymmande 66,469 personer, och att ett mycket stort antal af dessa sakna all tillsyn och kontroll! Äfven *utackorderingen* af såväl barn som äldre personer lider af stora brister. Mångenstädes existerar ingen som helst kontroll öfver de utackorderade, och det kan t. o. m. påvisas, att i vissa medelstora städer icke ens inspektion öfver de utackorderade barnen förekommer. Och härmed äro vi inne på den måhända viktigaste af alla hithörande frågor, *kontrollen öfver fattigvårdsbarnen.* Det är ej mindre än 86,321 barn, som fattigvården på ett eller annat sätt har hand om; och därmed är ådagalagdt, hvilken omätlig betydelse fattigvården har för det blifvande släktets fostran och vård. Är fattigvården mäktig en uppgift sådan som denna? Vi tro, att fattigvårdens uppgifter i öfrigt äro så många och stora, att det för själfva saken vore lyckligare, om barnavården skildes från densamma och lades exempelvis i barnavårdsnämndens händer. Detta kräfver emellertid sitt kapitel för sig, och vi skola återkomma härtill i ett senare häfte. Som saken nu står, gäller frågan: Huru har fattigvården hittills skilt sig från sin viktigaste uppgift? Äfven med erkännande af alla de goda ansatser, som här och hvar göras, måste tyvärr svaret på denna fråga blifva: *Illa.* — I strid mot alla moraliska kraf skiljas de ogifta mödrarna ofta obarmhärtigt från sina barn, hvilka senare utackorderas till främmande utan tillsyn. Öfverallt i vårt land kan man

konstatera, att barn och ungdom fostras å fattighus eller fattiggårdar i ständig och omedelbar beröring med förfallna och brottsliga individer. Vanartiga barn intagas å allmänna inrättningar, till skada för de välartade, som äfven finnas där; vederbörande tyckas vara omedvetna om att dessa barn kräfva speciell vård, tillsyn och uppfostran i därför lämpliga anstalter. Och slutligen händer det ej sällan, att fattigvårds-barnens arbetskraft exploaterats af rent ekonomiska skäl. Än sändas — såsom i nordliga trakter — dessa barn ut som vallhjon, utan att afseende fästes å beskaffenheten af de hem, dit de sändas, och utan att kontroll utöfvas öfver det arbete, som de sättas till; än händer det, att barnen — utan hänsyn till gällande lag — dragas in i industrialismens grottekvarn. Det exempel härpå, som anförts från Dalarne, då 13—15 års pojkar utförde nattarbete vid sågverk, hvarannan vecka 11 timmar i sträck, torde ingalunda vara enastående. Sist men icke minst saknas oftast i fråga om såväl i egna hem som på annat sätt understödda barn den personliga, omedelbara och ständiga kontroll, som ensam kan borga för ett godt resultat. — Att i enstaka socknar en nitisk kommunalordförande utöfvar en personlig kontroll öfver fosterbarnshemmen, att en del städer, särskildt våra större, hafva sitt utackorderingsväsen förtjänstfullt ordnadt, försvagar ej betydelsen af här afgifna omdöme. Sådant är tyvärr endast undantagen, som bekräfta regeln. Om den svenska fattigvårdens hufvudsynd skall angifvas, så måste man peka på barnavården.» »Förklaringarna till att dessa missförhållanden förekomma äro många, men de icke oväsentligaste torde vara okunnighet och bristande sinne för fattigvårdens egentliga uppgift hos fattigvårdens handhafvare. Skall fattigvården väsentligt förbättras, måste okunnigheten skingras samt liknöjdhet och obarmhärtighet bekämpas. Detta kan ej ske allenast genom lagar och straffbestämmelser; därtill kräfves, att fattgvårdsstyrelserna ställas under nödig kontroll och att de samtidigt erhålla tillfälle till att erhålla råd och upplysningar af sakkunniga personer. En sådan *inspektion* och *instruktion* finnes redan genomförd inom en mångfald olika områden, t. ex. undervisningsväsendet, fångvården, försäkringsverksamheten, hälsovården, fabriksverksamheten o. s. v., och öfverallt har man funnit densamma så nödvändig, att man nu ej kan tänka sig att vara den förutan. Fattigvården är en bland de få institutioner, som sakna inspektion, om man undantager den som länsstyrelserna utöfva, och denna är ganska obetydlig. Kommittén har i detta afseende utfört en undersökning, hvaraf framgår, att i 1,566 kommuner, som meddelat upplysning i frågan, inspektion af länsstyrelserna förekommit i 90 fall, hvarjämte sådan inspektion företagits af provinsialläkare i 75 fall. Enligt uppgifter, som kom-

mittén införskaffat från länsstyrelserna direkt genom deras kommissionärer, har *allmän inspektion* af fattigvården förekommit allenast i Kronobergs län, hvarjämte sådana inspektioner planerats i några andra län.» (»Reformlinjer för svensk fattigvårdslagstiftning», s. 115).

»Af utomordentlig betydelse är naturligtvis att veta, hvilken ställning landets fattigvårdsstyrelser intaga till inspektionsfrågan. C. S. A:s fattigvårdskommitté har sökt utröna detta, och ofvan har meddelats, att af 1,289 fattigvårdsstyrelser 970 uttalat sig *för* inspektion, medan 319 ansett densamma onödig. Det är af intresse att anföra några motiv för motståndet mot inspektionstanken. Sålunda anföra 34 kommuner, att inspektionen är öfverflödig, då de fattiga redan enligt gällande lag kunna klaga, 23 styrelser motivera sitt afslag med farhåga för ökade kostnader, 19 styrelser vilja ej ha inspektion, förrän fattigvårdssamhällena förstoras, 17 styrelser anse, att nya tjänstemannaklasser böra undvikas, 7 styrelser vilja vänta med inspektionen, till dess staten öfvertager all kostnad, och 7 styrelser anse, att pressen utgör tillräcklig kontroll. — Såsom synes, är orsaken till en stor del afstyrkanden att söka i kostnadsfrågan. Antagligt är, att detta är fallet äfven i största delen af de fall, där det ej direkt blifvit utsagdt eller ingen motivering alls afgifvits. Med tämligen stor visshet kan det därför antagas, att de allra flesta af dessa fattigvårdsstyrelser intet skulle haft att invända mot inspektionsförslaget, om därvid fästs exempelvis följande villkor: 1) att kostnaden för inspektionen bestrides af staten; 2) att inspektörerna samtidigt äro *instruktörer;* och 3) att staten träder emellan för att lätta fattigvårdsbördan i de mest däraf betungade kommunerna. — Det förtjänar i detta sammanhang betonas, att det, såsom ofvan framhållits, alls icke är säkert, att inspektionens införande skulle medföra någon ökad fattigvårdskostnad. *Erfarenheten från Finland visar tvärtom, att fattigvårdskostnaden väsentligt nedgått, sedan inspektionen införts.* År 1893, sålunda före inspektionens införande, uppgick nämligen kostnaden pr understödd individ till 1,57 mark; men år 1901 — sålunda sedan inspektionen verkat under någon tid — hade den nedgått till 1,41 mark. Detta torde kunna förklaras så, att den finska inspektionen betraktar som ett väsentligt moment i sin uppgift att genom praktiska råd och anvisningar sätta kommunerna i stånd att med minsta möjliga kostnad ernå bästa möjliga resultat. Till sist bör också betonas det oafvisliga behofvet af att lagar och förordningar, när de nu en gång existera, också upprätthållas. Och må här erinras om den finske fattigvårdsinspektörens, G. H. Helsingii, ord: »*Där lagarne en gång förelägga kommunerna en viss skyldighet att taga hand om sina nödställda medlemmar, där måste*

äfven staten förbehålla sig rätt att öfvervaka dessa lagars efterlefnad». (»Fattigvårdsinspektion», s. 25—26 och 39.)

2) Nödvändigheten af barnavårdens skiljande från fattigvården.

Redan af det ofvan anförda har framgått, att *barnavården* är en af den svenska fattigvårdens hufvuduppgifter och på samma gång dess »*hufvudsynd*». Med näppeligen någon annan särskild, åt fattigvården hemfallen klass af individer är ett sådant, hela samhällets *lifsintresse* och *framtidsintresse* förknippadt som med barnen. Och det är just vid behandlingen af dessa, som fattigvården på det mest iögonenfallande sättet förfelar att på ett tillfredsställande sätt fylla en verkligt samhällsgagnelig uppgift. Detta beror emellertid ingalunda ensamt därpå, att fattigvården i talrika fall såsom sådan är underhaltig, utan äfven och framför allt därpå, att fattigvårdens mål och metoder med nödvändighet äro af helt annan beskaffenhet än de mål och metoder, som måste uppställas för samhällets barnavård liksom för all barnavård inom en högt civiliserad och framstegsduglig nation. Det finns en *principiell skillnad mellan fattigvård och barnavård,* som hittills icke kommit till uttryck uti våra fattigvårds- och barnavårdslagar, men däremot börjar att mer och mer stå klar för det allmänna medvetandet i vårt land såväl som i de flesta andra länder.

Oklarheten, hvad vår närvarande lagstiftning beträffar, framgår tillräckligt redan af § 1 i »Förordningen angående fattigvården» af den 9 juni 1871. Den lyder som bekant sålunda: »Befinnes minderårig eller den, som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras, sakna egna medel samt underhåll och vård af andra; då skall nödtorftig fattigvård honom lämnas. Med minderårig förstås i denna förordning den, som yngre är än femton år.» Nu är ju att märka, att ett barn, särskildt ett mindre barn, *alltid* måste vara »oförmöget att genom arbete förvärfva, hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras»; samt att ett barn *aldrig* själft bär någon skuld för att det »saknar egna medel samt underhåll och vård af annan»; och vidare är att märka, att de kraf, som samhället rimligtvis måste ställa på just ett *barns,* en blifvande medborgares »underhall och vård», omöjligt kunna sammanfalla med krafven på »nödtorftig fattigvård», eller den hjälp, som räcker till *blott* för »hvad till *lifvets uppehållande oundgängligen erfordras.*» Därför måste det erkännas vara ett *grundfel* att på det sätt, som den citerade paragrafen gör, principiellt likställa de oförsörjda, men *ingalunda självförsörjningspliktiga* barnen med de personer af mogen ålder, som af en eller annan anledning ej fylla eller kunna fylla *sin normala självförsörjningsplikt.*

Ett barn måste *alltid* försörjas af andra. Ett barns »försörjning» skall *alltid* vara dess *fostran* till en duglig arbetare och god, insiktsfull medborgare. Allt tal om blott »hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras» är det rena barbariet, den kompletta nationella självfuppgifvelsen uti en nationellt lifsviktig fråga, då det gäller *barnavården.* »Stadgan angående folkundervisningen i riket» är ju ett statens erkännande af samhällets ofrånkomliga plikt mot sig själft att för alla barn fordra ett visst minimum af undervisning, oberoende af barnens målsmäns vilja eller ekonomiska läge. Men det visar sig ju allt tydligare, dels att detta minimikraf är alldeles för lågt satt, hvad den blotta undervisningen angår, samt dels att de nödiga minimifordringarna på barnens fysiska och moraliska vård samt de ungas yrkesbildning ingalunda tillräckligt tillgodoses genom vår obligatoriska folkundervisning.

Erkännes det, att barnavården och de ungas fostran är en fullt självständig samhällsuppgift, som i sig har absolut intet med fattigvård att göra, men väl kan lida men af att sammanblandas med fattigvården, så är ju krafvet på *all barnavårds skiljande från fattigvårdsinstitutionen* en självfallen sak. Det gäller då blott att söka sig fram till de rätta metoderna för detta måls förverkligande. Emellertid synas mig de gängse föreställningarna om fattigvårdens egentliga väsen och alldeles ofrånkomliga egendomligheter vara så oklara eller sväfvande, att det icke kan vara obehöfligt att i detta sammanhang ett ögonblick dröja vid denna fråga eller, såsom jag skulle vilja uttrycka saken, vid frågan om skillnaden mellan fattigvård och socialpolitik.

Skillnaden mellan fattigvård och socialpolitik.

Grundtanken i all fattigvård är samhällets plikt att rädda de medborgare, som nedsjunkit till själfva svältgränsen eller sjunkit under det lägsta existensminimum. Fattigvården daterar från medeltiden och var ursprungligen en kyrklig barmhertighetsinrättning, som, sedan reformationen beröfvat kyrkan större delen af dess egendom, slutligen öfvertogs af staten uti form af ett legalt tvång för kommunerna att inrätta fattighus m. m. Meningen med den moderna, i lag påbjudna och ordnade fattigvården är alldeles densamma som meningen med den medeltida, kyrkliga fattigvården — nämligen att barn, sjuka, åldringar, idioter eller andra till själfförsörjning totalt oförmögna personer, då de sakna egendom eller hjälp från släktingar eller andra, måste af samhället (således på skattedragarnes bekostnad) räddas från att svälta ihjäl eller att öfver hufvud förgås uti den yttersta materiella nöd. Men förrän sådan nöd verkligen har inställt sig, får fattigvården icke ingripa. Dessutom ger fattigvården sin hjälp som en allmosa och uti en möjligast afskräckande form, hvaruti bland annat

ingår, att »fattighjonet» beröfvas vissa medborgerliga rättigheter och ställes under fattigvårdsstyrelsens förmyndareskap. Att en person hemfallit åt fattigvården innebär sålunda för det första, att han, eller hans försörjare, redan sjunkit långt ned under den ekonomiska nivå, som betecknar de för hans samhällsklass lägsta, fullt tillfredsställande lefnadsförhållanden. Hans läge innebär redan ett svårartadt socialekonomiskt sjukdomsförhållande. På vägen ned till detta tillstånd ha han och hans närmaste omgifning i många fall redan hunnit bli och kanske länge varit såväl moraliska som fysiska smittohärdar. Äfven då detta ej är fallet, föreligger ett socialpatologiskt förhållande — eftersom individerna i fråga äro hjälplöst hemfallna åt sämre lefnadsförhållanden, än som ur deras och samhällets synpunkter kunna betraktas som de lägsta tillfredsställande. Och härutinnan ändrar fattigvården afsiktligt ingenting genom sitt ingripande. Den tvärtom planmässigt stegrar det socialpatologiska draget genom en legal social degradering af fattighjälpsmottagarne, dessa må nu vara hederliga och dugliga eller ohederliga och odugliga eller blott hjälplösa i följd af sjukdom eller ålder. Fattigvårdsinstitutionen är till hela sitt väsen totalt oförmögen att förebygga det nedsjunkande under ett sundt ekonomiskt minimum, hvarigenom fattighjonet slutligen uppstår. Och i stället för att planmässigt höja och återupprätta de sjunkna, straffar och degraderar den dessa, så att de, rent psykologiskt och socialt sedt, efter behandlingen på fattighuset ofta hafva svårare att stiga upp igen öfver fattigdomsstrecket, än fallet kanske var, innan de kommo i beröring med fattigvården.

I sitt utlåtande nr 62 år 1905 har lagutskottet med all klarhet angifvit, hvarför fattigvården såsom sådan måste göra det lägsta möjliga existensminimum till grundval för sin behandling af de hjälpbehöfvande. Herr A. Ekman i Andra kammaren hade motionerat om en viss *normering* af fattighjonens underhåll och behandling uti hela riket. Härom yttrar lagutskottet: »Vidkommande därefter herr Ekmans förslag om normalstater må följande anföras. Det ligger vikt därpå, att de hjälpbehöfvande ej kunna af det offentliga påräkna rikligare understöd än nödtorftig fattigvård, eller hvad till lifvets uppehållande erfordras. En motsatt ordning är nämligen ägnad att skapa missförhållanden af såväl moralisk som ekonomisk natur, emedan den så lätt till lättja och liknöjdhet förleder många, som eljest skulle söka genom sparsamhet och arbetsamhet betrygga sin ställning. Det gäller å andra sidan visserligen för en klok fattigvårdslagstiftning att med undvikande af dessa olägenheter förekomma, att understödstagarne nedpressas under existensminimum i deras ort. Att ej hos oss all fara i sistnämnda riktning är utesluten, synes utskottet på

grund af motionärernas framställning och i öfrigt för utskottet kända förhållanden uppenbart. Det är till afhjälpande af detta missförhållande och till vinnande af en mer rättvis fördelning af understöd, som ifrågavarande förslag om fastställande genom allmän förordning af normalstater för efter gängse sed i tre klasser indelade understödstagare blifvit framställdt. Det vill emellertid synas utskottet, som man med anlitande af denna utväg utsatte sig för den ej mindre faran i motsatt riktning, hvarom här ofvan förmäles, och i hvarje fall torde den rådande stora olikheten med afseende å lefnadsvillkoren i skilda delar af riket bereda stora svårigheter vid utförande af hvad motionären föreslagit, i följd hvaraf utskottet finner förslaget ej böra förordas.»

Så mycket om fattigvårdens grundprincip.

Den socialpolitiska principen däremot är grundsatsen, att samhället som ett helt tid efter annan uppställer vissa minimifordringar för de mindre bemedlade medborgarklassernas ekonomiska, sociala och kulturella läge och genom ett system af sociala institutioner, då så kräfves med stöd af legalt tvång, höjer de lägsta klasserna upp till dessa minima samt för framtiden förebygger ett nedsjunkande under dem. Dessa socialpolitikens »nationella minima» äro inga fattigvårds- eller svältgräns- och eländesminima, som höra socialpatologien till, utan äro minima för full hälsa, kraft och duglighet, frihet och självständighet, själsodling och lifslycka. Dessa lefnadsnivåer af bildning och social ställning samt yrkesskicklighet, inkomst, bostadsförhållanden, arbetsförhållanden, hvila och rekreation och trygghet vid sjukdom, arbetsbrist och ålderdom äro minima i den bemärkelsen, att samhället som ett helt ej vill medgifva, att de underskridas, samt är redo att med all makt stödja dem, under det att hvarje öfverskridande af dem hälsas som ett nationellt framsteg. De äro tillfälliga minima, i det att de äro afpassade efter samhällets närvarande ekonomiska och moraliska krafter, men samtidigt äro afsedda att höjas, så snart dessas ökning medger det.

Socialpolitiken utgår från erfarenheten, att oreglerad privategendom i de materiella produktionsmedlen och oreglerad förvärfskonkurrens, ehuru de kraftigt befordra vissa former af ekonomiskt framåtskridande, alldeles icke förmå sprida välstånd till alla samhällslager, utan i stället lämna fattigdom, egendomslöshet, tryckande ekonomisk afhängighet och social förnedring kvar såsom de stora medborgarmassornas oföränderliga arfvelott. Och socialpolitikens grundtanke är, att denna, från den ekonomiska individualismens nuvarande gestaltning, privatkapitalismen af modern typ, oskiljaktiga fattigdomsförnedring af samhället som ett helt kan och måste

bekämpas. Den kan bekämpas, därför att modern ekonomisk teknik och organisation, blott de rätt utnyttjas, tydligen innebära möjligheter för allmänt välstånd. Den måste bekämpas, därför att de egendomslösa och fattiga klassernas talrikhet och sociala läge under moderna befolknings- och produktionsförhållanden visat sig vara oförenliga med bibehållandet af andlig folkhälsa och ett nödigt mått af samhällsfred.

Socialpolitikens fundamentala metod är konstruerandet, från samhällets sida och med lagens makt, af ekonomiska och kulturella barriärer mot fattigdom, försumpning, okultur och den ene medborgarens tryckande, förnedrande afhängighet af den andre. Att äga och använda materiella produktionsmedel får icke vara en oreglerad privatangelägenhet — som det är i liberalismens ekonomiska system. För dem, som äga jord och kapital, skall samhället göra klart, att dessa produktionsmedel måste användas i den nationella produktionens tjänst och att de måste användas på det för samhället mest tjänliga sättet. Hit hör i första rummet, att alla tjänande, utförande producenters löne- och arbetsförhållanden inrättas med hänsyn till hela nationens fundamentala intresse, att dessa, de lägre samhällsklasserna, lefva i välstånd och i verkligheten, icke endast i teorien, åtnjuta en fri medborgares rättigheter.

Socialpolitiken fordrar, att producenternas välstånd och ekonomiska frihet skola vara de första och fundamentala ekonomiska krafven vid all ekonomisk produktionsverksamhets planläggande och definitiva anordnande. Då dessa kraf icke kunna tillgodoses genom privatkapitalism och oreglerad konkurrens, måste dessa socialekonomiska institutioner undanträngas till den grad, som visar sig vara af nöden för målets uppnående: allas välstånd och andel uti ansvaret för produktionens organisation och ledning. Socialpolitikens minima för barnvård, ungdomsuppfostran, hemlifvets och arbetets hygien, försäkring och pensionering, arbetsduglighet, arbetsfrihet, arbetsplikt, arbetshvila, arbetsinkomst och kulturlif innebära helt visst förlusten af den samhällsfördärfliga »friheten» att lefva i fysiskt och moraliskt elände, men innebära också en allas garanti för den enda verkliga friheten, som är liktydig med möjligheten för alla att lefva i välstånd.

Det närvarande samhället är i grunden byggdt på rätten och friheten för hvar och en att förvärfva hur liten inkomst som helst såväl som på rätten och friheten för hvar och en att förvärfva hur stor inkomst som helst. Man har alltför litet beaktat, att det finns samhällsfarligt små inkomster och samhällsfarligt stora inkomster, och att samhället af ren självbevarelsedrift förr eller senare måste taga ställning till båda dessa typer af privatinkomster. Detta problem söker socialpolitiken lösa genom

att garantera verkligt välstånd såsom ett ekonomiskt minimum för alla normalt dugliga och plikttrogna producenter. Härigenom skiljer sig socialpolitiken från fattigvårdsinstitutionen öfver hufvud — t. ex. den svenska fattigvårdsförordningen af 1871, då den i sin tredje paragraf förordnar: »en hvar, som är arbetsför, skall utan fattigvårdssamhälles betungande försörja sig själf och sina minderåriga barn, så ock arbetsför man sin hustru; åliggande i öfrigt föräldrar och barn att i mån af behof, å ena, och förmåga, å andra sidan, hvarandra försörja». Man opererar här med begreppet »försörja» utan att fastställa något minimum för »försörjningens» kvalitet och kvantitet. Följden blir, att hvad som helst räknas såsom en för samhället acceptabel självförsörjning — ända tills självförsörjaren och de på honom beroende sjunkit ned till den absoluta hjälplöshets- och eländesnivå, som kvalificerar för fattighuset eller fattigvårdens ingripande. Men då är ju den samhällsskada redan gjord, som det är socialpolitikens uppgift att absolut förebygga.

Socialpolitiken ålägger hvarje arbetsduglig medborgare icke blott att försörja sig och de sina, utan att försörja sig och sina anhöriga i det minsta enligt vissa minimistandards såväl som på ett äfven i öfrigt för samhället verkligt gagneligt sätt. Den, som ej det kan eller vill, får icke åtnjuta friheten att försumpas, parasitera och skada samt att själf nedsjunka och neddraga andra till fattighusnivåen. Och socialpolitiken gör det för hvar och en möjligt att försörja sig i det minsta enligt de legala minimistandards — i det att socialpolitiken gör de härför nödiga ingreppen uti den »fria egendomen» och den »fria företagsamheten.».

Fattigdomen, socialpolitiken och samhällets barnavård.

Fattigvården hjälper oss ej det minsta att bli af med fattigdomseländet som social massföreteelse, precis lika litet som den privata välgörenheten och den absolut oreglerade ekonomiska konkurrensen göra det. Snarare hafva alla tre visat sig vara goda fattigdomskonserverande samhällsfaktorer. Fattigdomen viker endast för ett ingripande mot dess orsaker — det har den gemensamt med alla såväl fysiska som sociala sjukdomar. Detta preventiva socialpolitiska ingripande är äfven motsatsen till liberalismens gamla ideal, den helt oreglerade ekonomiska konkurrens, och är motsatsen till den enskilda välgörenheten, som, äfven då den är »ordnad», städse innebär en mycket godtycklig, ytterst ofullständig och för hjälpmottagarna högeligen förnedrande form af fattigdomsproblemets behandling.

Fattigdomen är den socialekonomiska sjukdomsföreteelse, som består däri, att de stora massorna af medborgare icke hafva tillräckliga inkomster för ett sundt tillfredsställande af de materiella och själsliga behofven och för en hög utveckling af kropps- och själskrafterna. *I följd af för-*

äldrarnas otillräckliga inkomster blifva de flesta barn illa vårdade eller kropps- och själsförgiftade och undernärda. I förhållande till sina medfödda anlag blifva stora massor af dem, om icke de allra flesta, underuppfostrade och otillräckligt yrkeksutbildade. De blifva i förtid inprässade uti ett förvärfsarbete, som förkrymper och förslafvar dem i stället för att gifva dem den fasta grunden för ekonomisk duglighet, ekonomiskt obereende och ekonomiskt välstånd. I saknad af egna materiella produktionsmedel, såväl som en genom sorgfällig yrkesutbildning uppnådd högre personlig duglighet, bli de för lifstid lönslafvar åt de materiella produktionsmedlens ägare och åt produktionsprocessens organisatörer. De fattigas stundom oekonomiska hushållningsmetoder och stundom osunda eller lastbara konsumtionsvanor äro till stor del en följd af deras fattigdom (sådan den ofvan definierats). Då de äro försumpade, är det väsentligen en följd af och ett drag uti deras fattigdom. Först sedan vi under några generationer befriat dessa medborgarklasser från fattigdomspesten och fattigdomsoket, kunna vi erfara hvad slags människomaterial, som i grunden finnes hos dem. Först då kan det bli tal om att verksamt bekämpa deras »frivilliga» eller under alla förhållanden medfödda svagheter och osundheter.

Om det sociala onda, som vi vilja utrota, i grunden består däruti, att det stora flertalet uppväxande medborgare födas i fattigdom samt uppfostras och tränas till fattigdom och utestängas från tillgång till såväl de materiella som kulturella produktionsmedlen, så är uppenbarligen det enda rätta, att vi först och främst inrikta alla våra ansträngningar på en radikal förbättring af barnens ekonomiska, sociala och kulturella lefnadsförhållanden. Vi måste socialisera barnens rätt till det fullaste mått af medborgareduglighet, som deras medfödda anlag medgifva. Det är i grunden icke bättre social ordning att låta fattigdomen förhärja vissa samhällsklassers barnskaror än att låta smittkopporna eller tuberkulosen göra det. I själfva verket har samhället det starkaste positiva intresse i hvarje barns rätta vård och utveckling, ty bättre producenter och medborgare kunna vi under de närmaste årtiondena icke få, än vi skaffa oss genom att rätt vårda det nu uppväxande släktet. Den sociala institution, som heter »fattiga barn» — d. v. s. vanvårdade, undernärda, ofullständigt uppfostrade och slampigt eller lågt yrkesbildade barn och ungdomar — kunna vi omedelbart och inom relativt få år skaffa ur världen. Vi måste genom lag göra det till samhällets plikt att sörja för, att icke ett enda barn vårdas, uppfostras och yrkesbildas under en viss minimistandard, som tid efter annan måste höjas.

Samhällets barnavård och samhällets aktgifvande på den enskilda

barnavården kunna och måste sålunda vara en af de första länkarne uti den kedja af socialpolitiska åtgärder, hvarigenom samhället bekämpar fattigdomens förärfvande och vidare spridning inom nationen. En annan och härmed nära sammanhängande socialpolitisk åtgärd är bostadspolitiken, hvarigenom vissa minimistandards för de ekonomiskt ogynnsammast ställda medborgarnes bostadsförhållanden fastställas och upprätthållas. Bland öfriga, välkända arter af modern socialpolitik behöfva här blott nämnas arbetareskyddslagsstiftningen, socialförsäkringen och folkpensioneringen. Att bit för bit ersätta och *öfverflödiggöra fattigvården* och att slutligen totalt undanträngа denna, det är socialpolitikens uppgift, rent negativt uttryckt.

Krafvet på all offentlig barnavårds skiljande redan nu från fattigvården är sålunda intet blott humanitärt eller tillfälligt hugskott, utan är den ofrånkomliga konsekvensen af hela den socialpolitiska utveckling, hvarigenom det moderna samhället sträfvar att rädda sig från ekonomisk försumpning och ekonomiskt kaos, därigenom att det uppställer och genomdrifver legala *minimistandards* för de socialekonomiskt och kulturellt betydelsefullaste lefnadsförhållandena inom de samhällslager, som enligt erfarenheten äro mest utsatta för att sjunka ned i det bottenlösa eländesdjupet under »fattigdomsstrecket».

Jag har i det föregående, vid belysningen af behofvet af en fristående fattigvårdsinspektion, redan haft tillfälle att framhålla, huru ofantligt omfattande och, i mycket talrika fall, hur ytterligt otillfredsställande fattigvårdens barnavård är. Jag vill nu, i anslutning till hvad jag nyss sagt om den principiella skillnaden mellan fattigvårdens blotta nödhjälpsträfvan och socialpolitikens högre välståndsstödjande sträfvan, betona, att det aldrig kan vara nog, att vi skaffa oss en möjligast god *fattigvårds*barnavård, som under alla omständigheter är bunden vid principen, att den »nödtorftiga» vård, som ger blott »hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras», måste gälla såsom en »*tillfredsställande*» vård. Det är samhället ovärdigt och det är ur samhällets egna intressesynpunkter sedt meningslöst, att samhället öfver hufvud befattar sig med barnavård och ungdomens fostran enligt någon annan princip än den att vinna det *högsta* resultat, som nationens samlade, organiserade ekonomiska och kulturella krafter tillstädja. Här är blott det bästa möjliga att anse som försvarligt, och all inblandning af fattigvårdspolitik är en försyndelse, hur mycket reformerad och humaniserad denna fattigvårdspolitik än må vara.

Ehuru helt eller delvis utgående från andra allmänna åskådningar än dem, som här vägleda mig, har »Centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommitté», stödd på sin mycket omfattande och djupgående sakkunskap,

kommit till liknande slutsatser. Jag anför »Reformlinjer för svensk fattigvårdslagsstiftning», s. 84. »Barnavården kan utan gensägelse sägas intaga en särställning inom fattigvården. Dess uppgift är icke endast att lindra eller afvärja den nöd, som drabbat en medborgare, utan den är att förhindra, att en kommande generation rekryteras med individer, hvilka genom försummad vård och fostran blifva såsom samhällsmedlemmar odugliga eller kanske farliga. Redan häraf framgår, att barnavård icke får med annan fattigvård jämställas, och fråga är, om den icke, i de delar, där sådant kan ske, borde från den offentliga fattigvården skiljas och läggas i annan myndighets, exempelvis barnavårdsnämndens, händer. Kommitterade önska, utan att här göra ett bestämdt yrkande — — — — uttala önskvärdheten af att denna fråga göres till föremål för sorgfällig utredning och ompröfning.»

3) Behofvet af den offentliga barnavårdens centralisation och af särskild inspektion för densamma.

Skall samhällets barnavård skiljas från fattigvården, uppstår naturligtvis frågan om barnavårdens särskilda organisation och om särskild inspektion för densamma. Beträffande dessa frågor vill jag anföra följande belysande, ehuru enligt mitt förmenande i vissa punkter kanske icke tillräckligt vidtgående uttalande af Centralförbundets fattigvårdskommitté.

»En annan trängande reform, som likaledes eventuellt bör kunna genomföras, äfven om ej barnavården i dess helhet omedelbart skiljes från fattigvården, är inrättandet af särskild inspektion öfver späda barns vård. Därvid bör särskildt tagas i öfvervägande, huruvida ej inspektörskallet efter engelskt mönster bör anförtros uteslutande åt kvinnor.

»För de barn, som af fattigvårdsstyrelse helt omhändertagas, böra endast två försörjningsformer, utackordering och uppfostran i för barnavård särskildt afsedda anstalter, få förekomma. Intagning i fattiggård eller fattighus, nu tyvärr en vanlig understödsform, bör uttryckligen förbjudas. Undantag härifrån borde endast få göras i fråga om barn under två år, hvilket med sin moder i försörjningsinrättning intages samt i fråga om tillfällig vård åt barn, hvars utackordering icke hunnit ombesörjas.»

»För tillsyn af kommunal anstalt för barnuppfostran torde särskild styrelse med minst två kvinnliga ledamöter böra utses.

»Barns utackordering synes alltid böra göras till föremål för kontrakt mellan fattigvårdsstyrelse och fosterföräldrar. Formulär till dylika kontrakt böra af Centralstyrelsen godkännas, enär dylika kontrakt böra upptaga ett flertal detaljbestämmelser, hvilka särskildt med hänsyn till de olika kraf, som kunna och böra ställas på ett fosterhem i olika delar af landet, icke lämpligen kunna finna plats i själfva lagen. I denna bör emellertid de föga sägande uttrycken »uppehälle och fast bostad» utbytas mot den af

1902 års k. kommitté för ordnande af fosterbarnsvården föreslagna formuleringen: »fosterbarn skall så vårdas, att det icke lider brist på sund föda, lämplig beklädnad, värme eller frisk luft samt i öfrigt åtnjuta den skötsel, som för dess välbefinnande kräfves».

»Återstår så frågan om kontrollen öfver de utackorderade barnen. Kommitterade hafva i de nyss citerade häftena af sin skriftserie framhållit, i hvilken grad denna kontroll är dels splittrad, dels försummad. Det är också från kontrollens synpunkt, som en centralorganisation för all barnavård — fosterbarn, af barnavårdsnämnden och fattigvården omhändertagna barn liksom de för hvilka uppfostringsbidrag utkräfves — måste framstå såsom önskemålet. Skall emellertid såsom hittills fattigvården omhänderhafva en omfattande barnavård, måste en genomgripande förändring i densamma ske. Det får icke längre ligga inom möjlighetens gränser, att ett barn tillbringar år i ett fosterhem, utan att vården i densamma kontrolleras.

»Den punkt, i fråga om hvilken krafvet på ändrade förhållanden är mest oafvisligt, har emellertid ännu icke blifvit nämnd. Den gäller *tiden*, då uppgiften anses afslutad. Under nuvarande förhållanden infaller denna tidpunkt vid barnets 14:de, i bästa fall vid dess 15:de år. Betalningen upphör då och därmed också alla fattigvårdsstyrelsens och fosterföräldrarnas skyldigheter gentemot barnet. En plats eller tjänst har stundom anskaffats af fosterföräldrarna; oftare har flickan eller ynglingen själf utan vidare »tagit städja» och är i och med detta fri från hvarje annat målsmanskap än det en vuxen tjänare är underkastad. Kommitterade hafva i ser. I, häft. 3, sid. 16 närmare framhållit, hvilka vådor det innebär, att en del af vår ungdom i den ålder, då äfventyrslusten och förtroendet till den egna förmågan icke stå i proportion till viljans och förståndets utveckling, lämnas att på egen hand taga sig fram i världen. Kunde en utredning åstadkommas rörande ifrågavarande barns senare öden, är det otvifvelaktigt, att en icke ringa procent af dem skulle befinnas hafva slutat sina dagar som brottslingar, prostituerade eller fattighjon. En ännu högre procent skulle helt säkert återfinnas i deras led, hvilka, just därför att de intet egentligt yrke hafva och aldrig drifvit upp sin arbetsförmåga eller utvecklat sin energi, i kampen för brödet få nöja sig med det, som andra förkastat. Vid dåliga konjunkturer är det dessa, som bilda största delen af de arbetslösas här. Det kan därför sägas, att fattigvården genom att årligen sända ut i lifvit några tusenden, endast till hälften uppfostrade och alls icke yrkeskunniga barn, själf oupphörligen hjälper till att rekrytera det befolkningslager, på hvars hjälpande och höjande den sedan riktar

sina största ansträngningar. Men äfven här torde det gälla, att det är bättre att söka förekomma än att söka bota. Samhället kan därför icke anses hafva på ett värdigt sätt skilt sig från sin uppgift beträffande de omhändertagna barnen, förrän dessa, när de lämnas att reda sig själfva, verkligen hafva förutsättningar att göra detta. Och det kan icke vara fallet förrän vid 18 år.» (»Reformlinjer», s. 85—88.)

Det synes mig häraf framgå, att det är nödvändigt, att en utredning göres och ett förslag utarbetas beträffande den offentliga barnavårdens centrala organisation och inspektion, samt att *förutsättningen,* att all offentlig barnavård skiljes från fattigvården, göres till grundval för utredningen och förslaget. Eljest stanna vi kvar uti odugliga halfmesyrer.

4) Behofvet af en möjlighet att lagligen frånkänna dåliga föräldrar deras målsmansskap öfver sina barn.

Om nu samhället uppställer och oryggligt genomdrifver *vissa minimikraf på* **all** *barnavård,* den *enskilda* såväl som den *offentliga,* samt söker ställa dessa minimikraf så, att de skola innebära en möjligast stark garanti för bevarandet af verklig sundhet och i allo goda utvecklingsmöjligheter åt det uppväxande släktet och *icke enbart* ett skydd mot de allra gröfsta formerna af barnmisshandling och barnaelände, och om samhället dessutom, då så visar sig vara oundgängligen nödvändigt, i första hand tar på sig kostnaderna såväl som ansvaret för barnens rätta vård och fostran, torde det komma att framstå såsom en ofrånkomlig konsekvens, att samhället bör kunna *äga den målsmansrätt* öfver barnen, hvarigenom kan förhindras, att dåliga föräldrar, genom att taga tillbaks sina barn från den offentliga barnavården, åter nedrifva det fostringsarbete, som samhället påbörjat med deras barn.

Det torde vara nog att i detta sammanhang endast påminna om den omständigheten, att vår lagstiftning om barnavård *icke omfattar äfven de barn, som i sina hem kroppsligen vanvårdas eller misshandlas* och därigenom säkerligen ofta för hela lifvet blifva själsligt skadade. »Norsk, dansk, finsk, engelsk, fransk, preussisk och amerikansk lagstiftning ha bestämmelser till skydd för dessa barn; Sverige står därvid i sista ledet som det efterblifna landet. För »fosterbarn» erbjuder ju den nya fosterbarnslagen ett visst, om än otillräckligt skydd; men alla de barn, som utsättas för kroppslig vanvård hos »föräldrar, styfföräldrar, far- eller morföräldrar eller laga förmyndare», äro i svensk lag fullkomligt oskyddade. Man invänder möjligen, att kroppsligen vanskötta barn vanligen äfven äro sedligt försummade och att man därför i svårare fall kan komma åt dem på den grund. Detta gäller nu till en början icke de *små* barnen och är äfven eljest icke så säkert. Ett barn kan t. ex. ha en bra mor och en far, som super och slåss. Modern kan ha uppfostrat det förståndigt och faderns last kan

verka enbart afskräckande. Allt detta är mycket bra, men det hindrar icke, att fadern kan slå barnet fördärfvadt en vacker dag, och hvar var då lagstiftaren? Efter engelsk lag kunde en sådan far blifva insatt på ett alkoholisthem. Efter norsk skulle föräldramyndigheten i tid fråntagits fadern och tillerkänts modern, med villkor att hon icke sammanbodde med den förre, efter amerikansk skulle saken dragits inför domstol och en »probation officer» tagit hela familjen i sitt hägn. Hos oss väntar man, tills fadern redan halft eller helt har slagit ihjäl barnet. Också där det icke direkt gäller lif eller lem, är ju ett sådant barndomslif af skrämsel och misshandel en enda sammanhängande lidandets historia, som efterlämnar djupa spår. Hvilket elände, som af drinkare kan tillskyndas deras olyckliga familjer, hör till det otroliga.» (»Samhällets barnavård» af Ebba Westberg, s. 59—60.)

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte fästa Fattigvårdslagstiftningskommitténs uppmärksamhet på den synnerliga önskvärdheten att särskildt taga i öfvervägande:

dels behofvet af och de lämpliga formerna för en *konsultativ* och *inspekterande* central *fattigvårdsmyndighet*, med uppgift såväl att tillhandagå de kommunala fattigvårdsstyrelserna med alla de upplysningar och råd i juridiska, administrativa, hygieniska och pedagogiska frågor, som de kunna påfordra som ock att öfva uppsikt öfver efterlefnaden inom alla landets kommuner af för fattigvårdsstyrelsernas verksamhet gällande lagar och förordningar;

dels behofvet af all den offentliga barnavårdens *skiljande från fattigvården* samt behofvet af en centralisation eller *sammanorganisering af all den offentliga barnavården i riket;*

dels behofvet af legala bestämmelser, som ställa utom allt tvifvel, att föräldrar kunna *frånkännas sin målsmansrätt öfver sina barn,* då denna målsmansrätt visar sig vara ett oöfverstigligt hinder, i stället för ett tjänligt medel, för uppnåendet af samhällets minima af barnavård.

Stockholm den 5 februari 1912.

Gustaf Strömberg.

Stockholm, A.-B. Fahlcrantz' Boktryckeri, 1912.